

Danske Afdeling

Studie- og særsamlinger

af forskningsbibliotekar, cand.theol. Ingrid Ilsøe

Danske Afdeling har udover sin hovedsamling af danske publikationer trykt fra 1482 til idag en række særsamlinger, 16 ialt. Nogle af disse samlinger er koncentreret om et emne som f.eks. *Den Hielmstjerne-Rosencroneske samling* af dansk litteratur, der er en specialsamling omfattende ældre danske bøger inden for alle sprog og fagområder, og *Mario Krohns samling*, der er en samling af dansk skønlitteratur, især originaludgaver af klassikere fra slutningen af 1700-tallet og første halvdel af 1800-tallet. Endvidere *Ludvig F.A. Wimmers runologiske samling*, der bl.a. rummer materiale til Wimmers runeværk og endelig *Bogbindsamlingen*, der indeholder prøver på forlagsindbundne bøger og kunstnerisk udførte håndindbundne bøger fra de sidste hundrede år. Andre samlinger er koncentreret om en person som f.eks. de to store *H.C. Andersen-samlinger* samlet af henholdsvis *Holger Laage-Petersen* og *Arne Portman* og *Fr. Thorkelins Grundtvigsamling*, samt *E. Spang-Hanssens Holbergsamling*.

Samlingerne er opstillet for sig. Grunden hertil er ofte et testamentarisk ønske om, at samlingen skal forblive en enhed. Med undtagelse af Hielmstjerne-samlingen, Vilhelm Bruuns samling og E. Spang-Hanssens Holbergsamling er særsamlingerne normalt ikke optaget i Danske Afdelings alfabetiske katalog, men har hver sin katalog eller registrant.

Hielmstjerne-samlingen

Den ældste og mest betydningsfulde af særsamlingerne er den Hielmstjerne-Rosencroneske samling, samlet af Henrik Hielmstjerne (1715-80), og i 1807 af hans datter og dennes mand, grev M.G. Rosencrone, skænket til Det kongelige Bibliotek, hvor den vedblivende holdes som særlig samling i Danske

Hielmstiernes exlibris tegnet af M. Tuscher. Foroven Hielmstiernes våben, forneden plads til Hielmstiernes navn eller bogens signatur. I hans bogsamling er alle signaturerne skrevet foroven på exlibris'ets rand.

Afdeling. Hielmstiernes bibliotek var et specialbibliotek, koncentreret om den ældre danske litteratur, særlig 1500-tallet og 1600-tallet. Det omfattede bøger indenfor alle sprog og fagområder, som var udgivet inden for det dansk-norske monarkis grænser eller i udlandet af danske forfattere eller udgivere. I sin art havde det en forgænger i det dansk-nordiske bibliotek, som Peder Resen (1625-88) i århundredet før havde samlet og testamenteret til Universitetsbiblioteket, men som gik til grunde i 1728 ved Københavns brand.

Hielmstierne var en ihærdig og heldig samler, som nødig gav op. Skete det, at han ikke kunne opdrive en bog, som han havde kendskab til, lod han fremstille et "erstatningseksemplar". Samlingens nr. 520 i 4°, 'Een Handbog, som inneholder det hellige ewangeliske Messe Embede ... Mallmöö MDXXXV', lod han genoptrykke fra ende til anden i et eneste eksemplar, i dette tilfælde efter eksemplaret i Karen Brahes Bibliotek. Andre værker, som han kun kunne skaffe sig i defekte eksemplarer, kompletterede han ofte med nytrykte blade. Det må opfattes som den tids fotokopiering, og var ikke så usædvanligt, som man skulle tro. At også Det kongelige Bibliotek gjorde sådan, ses af følgende notits i Werlauffs Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kjøbenhavn. 1844 s. 235 '1782 27de Marts er-

hvervede han [biblioteksleder Jon Erichsen] sig endog kongelige Tilladelse til at "lade eftertrykke de enkelte blade, som kunne mangle i en og anden betydelig Bog i Bibliotheket".'

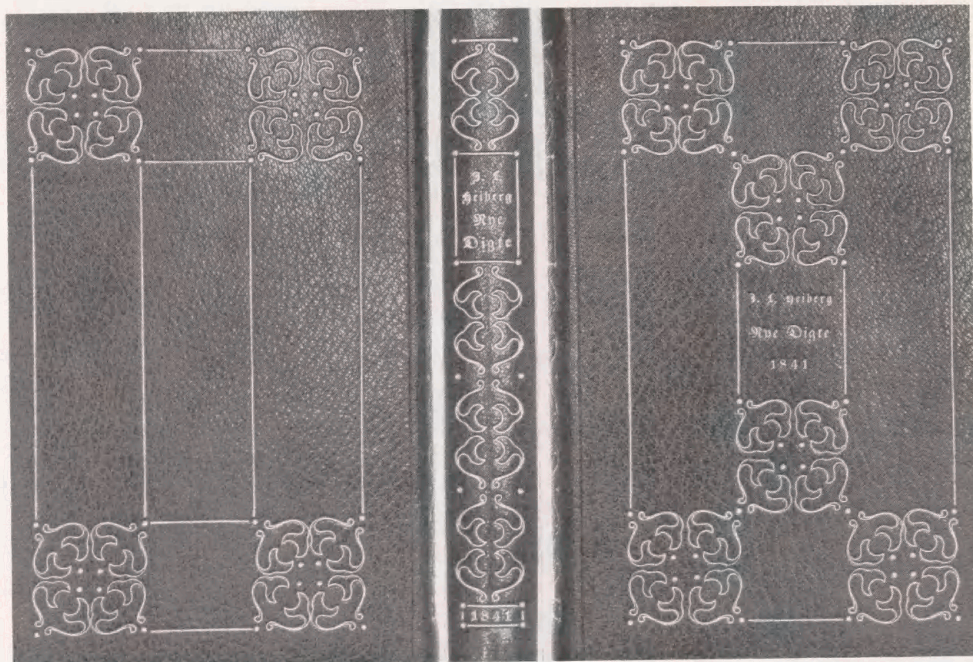
En katalog over samlingens ca. 10.000 bind, udarbejdet på Hielmstiernes foranledning af hans bibliotekar J.J. Weber under tilsyn og med fortale af P.F. Suhm, udkom 1782-85 med titlen Hielmstiernes Bogsamling tienende til oplysning af de under den danske Regiering liggende Staters Litteratur.

Hielmstierne-samlingen er af uvurderlig betydning for kendskabet til den ældre danske litteratur. Ca. 2500 skrifter findes i Det kongelige Bibliotek kun her, og adskillige bøger er i dag overhovedet kun bevaret gennem eksemplarer i denne samling. Det er den eneste særsamling, som fuldt ud er optaget i både de systematiske og alfabetiske kataloger over danske bøger udgivet før 1960.

Vilh. Bruuns samling

Denne samling blev efter ejerens, arkitekt Vihelm Bruuns, testamentariske bestemmelse indlemmet i Det kongelige Bibliotek efter hans død 1917. Vilhelm Bruun (1858-1917) var gennem en årrække lærer ved Fagskolen for Boghaandværk, og hans bogsamling bærer præg af hans interesse for dansk boghåndværk ved at indeholde en række bind, der viser gode prøver på den tids danske bogbinderkunst.

Samlingen er på ca. 3000 bind og indeholder et stort antal originaludgaver af dansk litteraturs vigtigste værker fra ældre og nyere tid. Af den ældste trykte litteratur kan f.eks. nævnes Chr. Pedersens udgave af Saxo, Paris 1514, Chr. Pedersen: Om Ægteskab, Antwerpen 1531, Chr. Pedersen: Om Urtevand, Malmø 1534, Herm. Weigeres udgave af Rævebogen, Lübeck 1555 og Henr. Smiths Lægebog, Kbh. 1557. Også 1600-tallet litteratur er godt repræsenteret f.eks. Anders Arrebos K. Davids Psalter sangviis udsat, Kbh. 1623, Christian IV's kirkebibel, Kbh. 1633, Birgitte Thott udgave af Senecas Skrifter, Sorø 1658, Peder Syvs Nogle Betenkninger om det Cimbriske Sprog, Kbh. 1663, hans Almindelige danske Ordsproge og korte Lærdomme, Kbh. 1682 og 1688 og en tysk udgave af Joh. Brunsmans bog om Køge Huskors, Energumeni Coagiensis, Lipsiæ 1695. Fra 1700-tallet og 1800-tallet er der værker af f.eks. Holberg, Ewald, Wessel, Baggesen, Oehlenschläger, Blicher, J.L. Heiberg og H.C. Andersen og mange flere. Et eksemplar af den smukke kvartudgave af Baggesens oversættelse af Holbergs Niels Klim, Kbh. 1789 har dedikation fra Baggesen til sønnen August, dateret Bern, 15. februar, 1825.

Bind udført ca. 1900 af Anker Kyster (1864-1939) til J.L. Heiberg: Nye Digte. Kbh. 1841. Blåt maroquin med bindekoration i guld- og blindtryk. Fra Vilh. Bruuns samling.

Udover den danske litteratur indeholder samlingen en mindre del udenlandsk litteratur f.eks. om og af E.T.A. Hoffmann.

Alle danske titler er registreret i Danske Afdelings alfabetiske katalog over bøger udgivet før 1960.

Mario Krohns Samling

Denne samling, erhvervet 1922 efter museumsdirektør Mario Krohns død, er en specialsamling på ca. 600 bind af dansk skønlitteratur. Tyngdepunktet udgøres af de mange originaludgaver af klassikere fra slutningen af 1700-tallet og første halvdel af 1800-tallet, ofte i usædvanlig fine eksemplarer, i originale omslag eller kartonnager eller i gode samtidige bind. Således findes sjældne udgaver af Ewald, P.A. Heiberg, Rahbek og Baggesen. Den sidste er fyldigt repræsenteret med omkring 40 bind, bl.a. med et eksemplar af 'Parthenäis oder die Alpenreise' Amsterdam (1807) med dedikation til Oehlenschläger. Oehlenschläger selv er repræsenteret med ca. 70 bind, deriblandt flere af hans mest kendte værker f.eks. hans eget håndeksemplar af 'Digte' 1803, hvor teksten til 'Sct. Hansaften-Spil' er gennemrettet til brug

Men ei ved dette Fremskridt stod han stille,
 Thi ved en kongelig Confirmation
 Fil snildt han overført paa sin Person
 (Da ei der meer var Udsigt til, at Wille
 Med smaa Baroner ham begave vilde)
 Den længst forønskete Titel af Baron,
 Saa han fra ~~sin~~ paa Visitedletter */saw tid*
 Baron og Kammerherre Homo sætter.

Bed samme Tidspunkt havde han den Glæde,
 At føre frem i Allast, hvidt som Snee,
 De tvende hulde Døtre, og at see
 Dem kjælt og smilende for Altret træde:
 Bettine med en svensk Grev Magnus Gjede,
 Og Julie med en norsk Particulier;
 Hvorved han havde gjort hvad han formaede,
 For fast at knytte Scandinaviens Træde.

Men — hører Læseren jeg her udbryde —
 Men hvad betilste han den lange Tid?
 Han virked! (Saa maa Svaret her jo lyde)
 Han virked uafsladelig! Hans Id
 Var ikke blot Fornøielse at nyde,
 Men og at gabne Verden ved sin Flid.

Hvor ~~Siddag~~ *hvor* samlet blev, hvor Actier tegnes, */Nogt frørens/hac*
 Paa ham, hans Navn, hans Pung der kunde regnes.

M: (om i sin Høvede Tid, i sin Høvede Tid):
 Man saad saa lidt i formid ~~kom~~ Kompagnii
 I flori Tungemaal i sin Tunges vovet,
 Man saad saa faar, i sin faldning lat og fvi,
 Conversationen frant alene pør,
 Maat maade ~~maade~~, og maat ~~sin~~ til at forr,
 Til saa ~~af~~ i sin ~~præsentia~~ disjunt
 Sais Tame ~~for~~ ~~maade~~ ~~maade~~ ~~for~~ tilvognat,
 Men som saa ~~maade~~ sig nu tilvognat.

Paludan-Müllers korrektur af 'Adam Homo's 10. sang i originaludgaven fra 1849. Fra Mario Krohns samling.

for værkets 2. udgave. Af Grundtvig indeholder samlingen henved 50 bind, bl.a. hans eget eksemplar af "Udsigten over VerdensKrøniken' 1817 med egenhændige tilføjelser og 'Nytaars-Morgen' 1824 med det meget sjældne originale omslag. En del af bøgerne har tidligere tilhørt sønnen Svend Grundtvig. Ligesom Grundtvig er H.C. Andersen repræsenteret med ca. 50 bind, mange i de gamle kartonnager eller omslag, en del forsynet med håndskrevne dedikationer fra forfatteren. Af fortællingen 'Den gamle Kirkeklokke', som første gang blev trykt i 'Folkekalender for Danmark' 1862, findes således H.C. Andersens egenhændige korrektur.

Også de øvrige digtere fra 1800-tallet første halvdel er fyldigt tilstede: Ingemann, Blicher, Joh. Lud. Heiberg, Chr. Winther og Paludan-Müller. Af Chr. Winther findes bl.a. 4 oplag 1858 af 'Hjortens Flugt', indbundet i det originale komponerede bind, tegnet af Lorenz Frølich til denne udgave. I bogen har Chr. Winther skrevet følgende digt til sin hustru:

Til Julie

En gammel Bog i nye Klæder
Jeg bringer dig; thi Sangens Røst
Har længe ligget som i Kjeder,
En Fange i mit tause Bryst.
Men snart, jeg haaber, skal den sjunge,
Gjenfødt i Digterkildens Elv;
Og da - den Gamle og det Unge
Tilhører Dig jo, som jeg selv!

I December 1857.

Din C.

Johs. Brøndum-Nielsens samling af dansk skønlitteratur

I 1979 erhvervede Det kongelige Bibliotek professor i nordisk filologi Johs. Brøndum-Nielsens store samling af dansk skønlitteratur fra sidste halvdel af 1700-tallet til lidt ind i 1900-tallet, med hovedvægt på 1800-tallet. Brøndum-Nielsen (1881-1972) havde brede litterærhistoriske interesser, og den ca. 100 meter store samling omfatter de små digtere side om side med de store, senere udgaver og samlede værker ved siden af originaludgaver, eller eksemplarer med originalomslag. Hertil slutter sig adskillige skønlitterære og blandede tidsskrifter samt en del litteraturhistoriske arbejder.

Samlingen er på grund af manglende ressourcer endnu ikke registreret og kan derfor ikke benyttes.

Ludvig F.A. Wimmers runologiske samling

I 1915 overdrog professor i nordisk filologi, runologen Ludvig F.A. Wimmer (1839-1920) i overensstemmelse med tidligere truffet beslutning til Det kongelige Bibliotek hele materialet til sit store runeværket. 'De danske Rune-mindesmærker' (1893-1908) i form af papaftryk og tegninger samt sine samlinger af runologisk litteratur, manuskripter, breve, m.v. Samlingen skulle udgøre et supplement til den trykte nationallitteratur ved at omfatte 'den Litteratur, der ligger forud for den trykte og skrevne' og blev opstillet for sig selv i pragtfulde skabe, tegnet af arkitekt J. Magdahl-Nielsen og bekostet af donator.

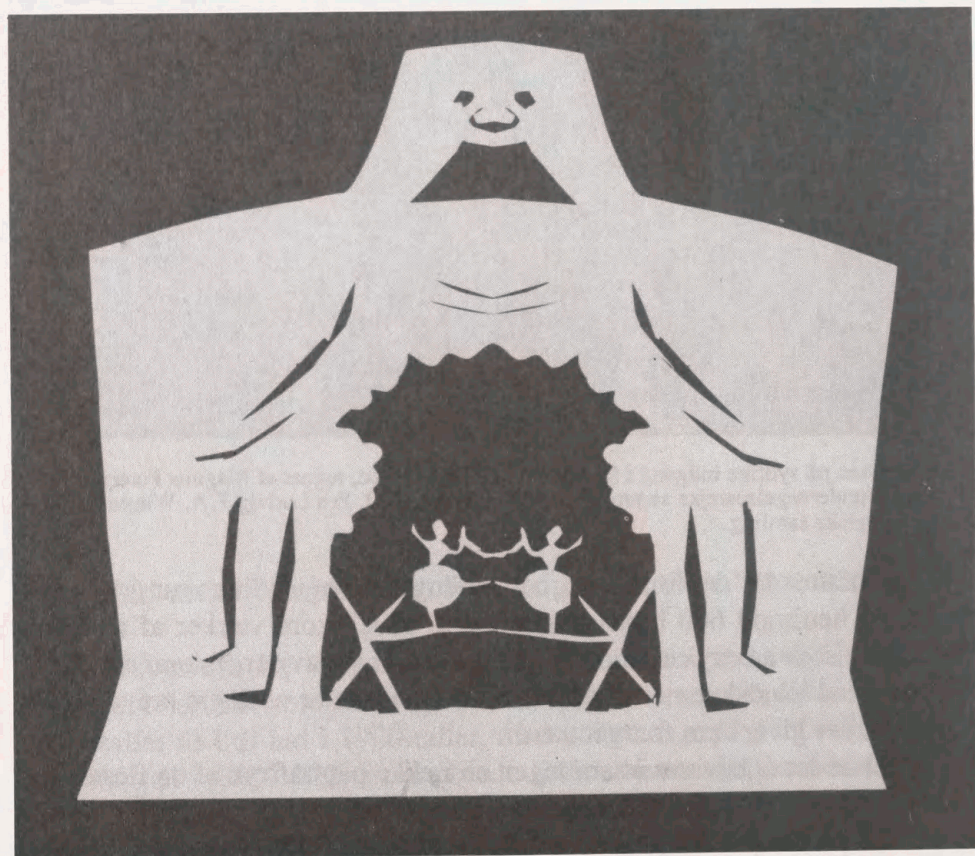
Runesten på sydlige indgang i Ørsted kirke, Baag herred, tegnet af Magnus Petersen på en undersøgelsesrejse sammen med Wimmer i 1900. Fra Ludvig F.A. Wimmers runologiske samling.

Den omfatter for det første en god samling runologisk litteratur (ved overdragelsen henimod 600 bind) bestående af såvel store værker af ældre og nyere dato som særtryk og udsnit af tidsskrifter og aviser, hvoraf mange er forsynet med håndskrevne tilføjelser af forfattere eller vedlagte breve og optegnelser, der giver dem forøget værdi.

For det andet opbevares i samlingen en række papiraftryk af de fleste danske enkelte udenlandske, navnlig norske, runeindskrifter, taget af Wimmer personligt på de undersøgelsesrejser han i årene 1876-1908 foretog sammen med tegneren Magnus Petersen. Rejserne er iøvrigt omtalt i Magnus Petersens 'Minder' (1909). Da enkelte af mindesmærkerne, efter at aftrykkene var

taget, har lidt større eller mindre overlast, er disse aftryk i nogle tilfælde nærmeste vidnesbyrd om de pågældende indskrifter. Foruden aftrykkene opbevares i samlingen en komplet serie originaltegninger af runemindesmærkerne udført af Magnus Petersen og korrigeret af Wimmer selv i forskellige prøvetryk. Endelig indeholder samlingen manuskripter og andet materiale til flere af Wimmers øvrige videnskabelige arbejde og en række breve til ham.

Et katalog over samlingen, udarbejdet af Lauritz Nielsen, udkom 1915 'Collectio runologica Wimmeriana. Fortegnelse over Ludv. F.A. Wimmers runologiske o.a. Samlinger i det kgl. Bibliotek.' Samlingen er stadig åben for tilvækst, idet Wimmer samtidig stillede et fond til rådighed for dens vedligeholdelse, og tilvæksten føres løbende ind i et supplement til den trykte katalog.

Teatertableau i klip af H.C. Andersen monteret på brunt papir. Fra Laage-Petersens H.C. Andersen-samling.

De to store H.C. Andersen-samlinger:

Holger Laage-Petersens H.C. Andersen-samling

I 1954 modtog Det kongelige Bibliotek som testamentarisk gave grosserer Holger Laage-Petersens (1885-1949) værdifulde H.C. Andersen Samling.

Samlingen, der er på ca. 4500 bind af, om og vedrørende Andersen samt et stort antal manuskripter og breve, indeholder i hovedtræk følgende:

125 *dedikationseksemplarer* fra H.C. Andersen. Stort set samtlige *originaludgaver* og *førstetryk* af H.C. Andersen samt *genoptryk*, såvel selvstændigt udgivne som optryk i periodica og aviser, indtil Andersens død 1875. Efter dette år hovedsagelig kun selvstændigt udgivne genoptryk.

Litteratur om Andersen på dansk og på andre sprog, såvel monografier om hans liv og digtning som anmeldelser og vurderinger.

Oversættelser til 40 af de 80 sprog, som Andersens eventyr er oversat til (se Erik Dal: H.C. Andersen på 80 sprog, Kbh. 1955). Grænsen for oversættelserne er i denne samling sat til 1925.

Hertil kommer så *teaterplakater* og *programmer* fra opførelser af Andersens værker m.m., opført i hans levetid, og *noder* til Andersens digte og skuespil m.m.

Og sidst men ikke mindst *breve* fra, til og om H.C. Andersen, heraf alene ca. 400 fra ham, en del *manuskripter* af og om ham. Hertil kommer en del af hans klipninger og to af H.C. Andersens *billedbøger*, klippet, klistret, tegnet og skrevet for henholdsvis Hans Christian og Viggo Ørsted, H.C. Ørstedes sønnesønner.

Bøgernes tilstand er usædvanlig god. Udover mange komponerede bind, især fra udlandet, er mange af bøgerne indbundet af Anker Kyster eller hans efterfølger. Dette giver samlingen et vist enhedspræg.

Arne Portmans H.C. Andersens-samling

I 1969 erhvervede Det kongelige Bibliotek med støtte fra A.P. Møller og hustru Chastine MacKinney Møllers Fond til almene Formål overlæge Arne Portmans (1897-1966) store og righoldige H.C. Andersen-samling, der efter Portmans død blev videreført og registreret af sønnen Mads Portman, indtil dennes død.

Samlingen, der fylder ca. 250 hyldemeter, består i hovedtræk af:

Manuskripter af Andersen, ialt 97 numre, f.eks. 'Konen med Æggene' og en vifte med deviser indskrevet på trælamellerne, en af H.C. Andersens særlige specialiteter.

*Johannes vänder sig om på vägen, och tager afsked
af Kyrke-Nisse.*

Illustrationen til 'Reisekammeraten', den første illustration, der findes til et af H.C. Andersens eventyr, stammer fra 'Lekammeraten. Vald Samling af Sagor och Berättelser för Barn'. Upsala 1838. Denne meget sjældne bog haves i Det kongelige Bibliotek kun i ét eksemplar i Arne Portmans H.C. Andersen-samling.

Breve fra, til og om H.C. Andersen, bl.a. 18 breve fra Andersen til Henriette Wulff (udgivet ved Arne Portman i 1858).

Ialt 11 af H.C. Andersens *klipninger*.

90 *dedikationseksemplarer* fra H.C. Andersen. Hertil slutter sig en samling på 32 bind med håndskrevne dedikationer til Andersen og 18 bind, der har tilhørt Andersen, og hvori han har skrevet sit navn og i enkelte tilfælde, af hvem han har fået dem. F.eks. har han i Collection d'armes de sa majesté le roi Charles XV. I. Section orientale. Paris u.a. på omslaget: 'Foræret mig af Kong Carl XV, da jeg var til Middag hos ham paa Lystslottet Ulrichsdal September 1865. H.C. Andersen.' (se Estrid og Erik Dal: *Fra H.C. Andersens boghylde*. 1961 s. 87, jf. s. 17.)

Med enkelte undtagelser samtlige *originaludgaver og førstetryk* af H.C. Andersen. Hertil kommer, at mange af bøgerne forekommer i variantryk og med originalomslag eller i komponerede forlagsbind. Af *genoptryk* rummer samlingen, såvel selvstændigt udgivne som genoptryk i antologier, periodica og aviser indtil Andersens død 1875. Efter dette år kun selvstændigt udgivne optryk samt tryk f.eks. i skole- og sangbøger, hvor man ofte træffer illustrationer, som ikke findes andre steder.

Litteratur om Andersen på dansk og på andre sprog, både monografier om hans liv og digtning og anmeldelser og vurderinger.

Oversættelser af Andersens værker til ialt 31 sprog bl.a. den første oversættelse til svensk af et af H.C. Andersens eventyr 'Reisekammeraten', i 'Lekkamraten. Vald Samling af Sagor och Berättelser för Barn'. Upsala 1838. Denne meget sjældne bog haves i Det kongelige Bibliotek kun i dette eksemplar i Arne Portmans samling, og den er beskrevet af Portman selv i: *Anderseniana* 2.rk. II:4 1954, s. 368-78. Grænsen for oversættelser er i denne samling 1969.

Teaterplakater og programmer fra opførelser af Andersens værker m.m. fra 1831 og fremefter fra Det kongelige Teater, Casino og andre danske teatre, og fra nyere tid fra udenlandske teatre.

Musik til Andersens digte og skuespil, uden tvivl den største eksisterende samling. Den indeholder foruden nodetryk ca. 30.000 *utrykte nodemanuskriptsider* i mikrofilm.

En stor samling *billeder af H.C. Andersen* i træsnit, stålstik, kobberstik, litografi og fotografier, hvortil kommer medailler, buster samt portrætter, hvor et enkelt må fremhæves: Elisabeth Jerichau Baumans oliemaleri af H.C. Andersen. Desuden billeder af lokaliteter, der har forbindelse med Andersens liv og digtning.

Bøgerne i Arne Portmans H.C. Andersen-samling fremtræder med et meget autentisk præg, fordi mange af dem er i originalomslag eller kartonnager

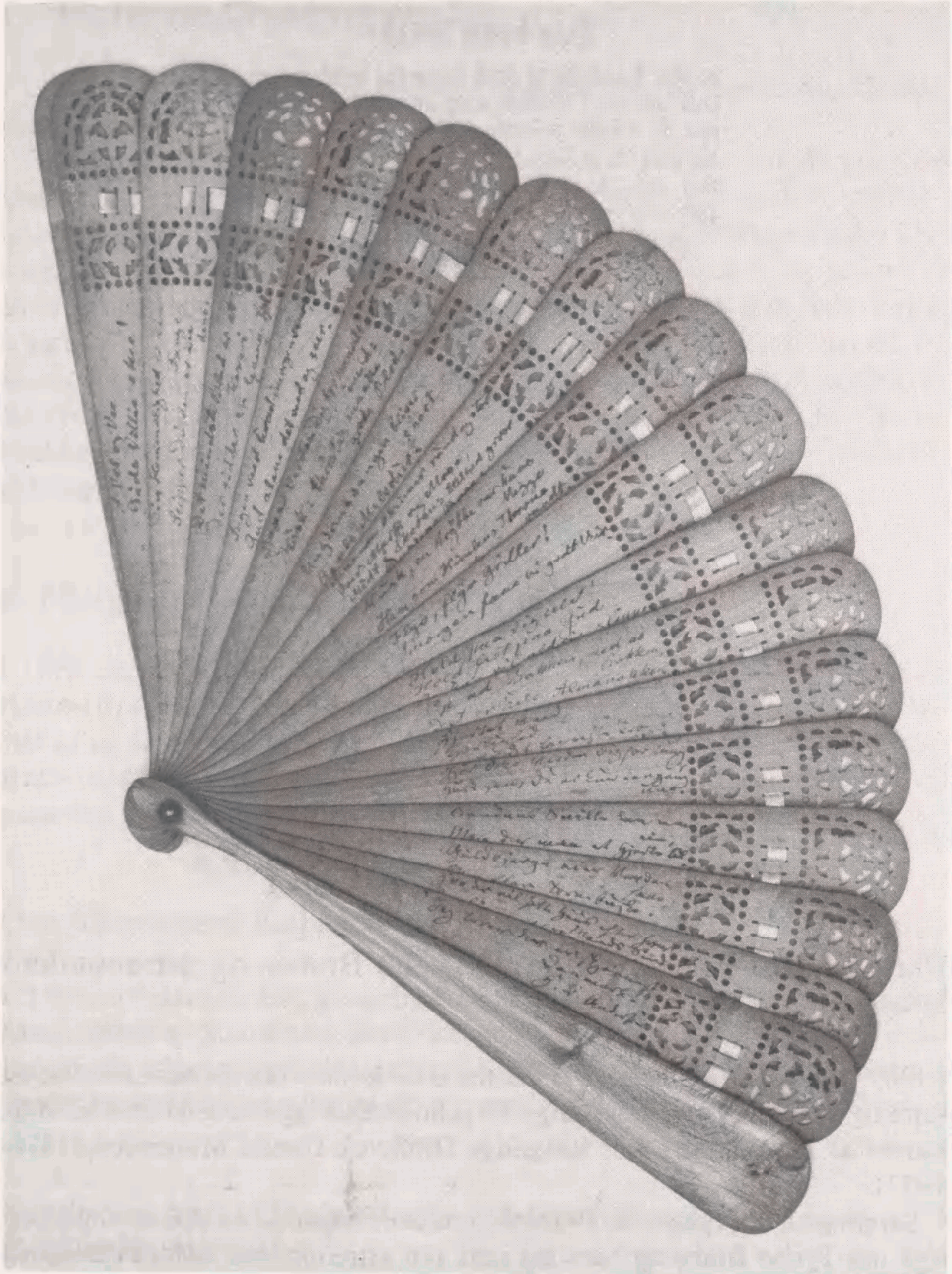
eller indbundet i samtidige helbind, halvbind eller komponerede bind af dansk eller udenlandsk oprindelse.

Med femten års mellemrum erhvervede Det kongelige Bibliotek således to betydelige H.C. Andersen samlinger. De har et meget forskelligt fremtoningspræg. Laage-Petersen med de mange Anker Kyster-bind, 'intet andet sted, ihvertfald ikke i offentlig eje, er et fircifret antal Kysterbind samlede,' (Erik Dal i Fund og Forskning II 1955 s. 60) og Portmans samling med de mange samtidige bind. Hver for sig og i forening har samlingerne allerede været til gavn på mange måder, og mange H.C. Andersen forespørgsler har kun kunnet klares ved hjælp af disse samlinger. Det kongelige Bibliotek er nu takket være disse donationer og tidligere erhvervede samlinger som f.eks. den Collinske manuskriptsamling et centralt udgangspunkt for forskning vedrørende H.C. Andersen.

Vifte med deviser indskrevet på trælamellerne af H.C. Andersen. Fra Arne Portmans H.C. Andersen-samling.

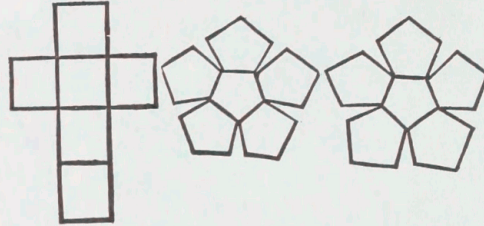
1. I Vel og Vee Guds Villie skee!	10. Hold paa Dig selv! Hold fast paa Gud Og han vil aldrig slippe.
2. Din Hemmelighed er Din Fange Slipper Du den, er Du dens.	11. Op ad Bakken, ned ad Bakken, Det er hele Almanakken.
3. Det mindste Blad er et Hexeri, Der sidder en levende Sjæl deri.	12. Hjertet veed Kjærlighed
4. Ingen veed hvad imorgen skeer, Gud alene det veed og ser.	Er det fagreste Træ i Lunden.
5. Gaar Verden Dig for haardt imod: Husk: Christus maatte græde Blod.	13. Gjør ikke Verden dig for tung Husk paa, Du er kun eengang ung.
6. Ungdomssangen bliver snart Gamle Melodier	14. Aandens Snille kan man eie, Men der maa et Hjerte til.
7. Maanen skinner rund og stor Over Mark og Mose Midt i Skovens Stilhed groer Poesiens Rose.	15. Guldbjerger eier Verden faae Men flere Tornebuske.
8. Husk, en Krybbe var hans Vugge Ham som Himlens Throne vandt.	16. Hvo der vil sætte Huus efter hver Mands Sind Han bygger et Huus hen i Veir og Vind.
9. Flyv, flyv Griller! Imorgen faae vi godt Veir.	17. "Jeg troer, der er skjønnest i Danmark!"

Das dritte Buch!

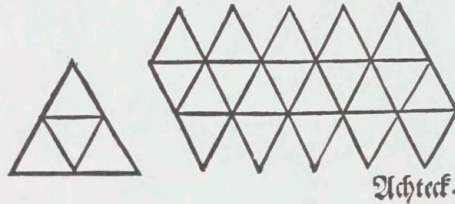
de oder kugel wirdt auch vnter die vollkommern
leibe gezelet: Wirdt auch aus acht dreyecken/
wie die achteck zusammen gesetzt / aber die linien
der dreyecke müssen ausgebogen / vnd des circels
fuß nachgezogen sein. Vnd also sein der vollkom-
men leibe sechs / die andern alle vnvollkommen.

Sechseck. halbzwoßseck. halbzwoßseck.

Vierack.

Zwanzigack.

Achteck.

Side i Nicolaus Ursus Reymarus (Nicolaus fra Ditmarsken): Geodæsia Ranzoviana/Landtrechen und Feldmessen ... zu Ehren ... Heinrichen Ranzouen. Lpz. 1593. Den meget sjældne bog haves i Det kongelige Bibliotek kun i ét eksemplar i Harald Mortensens Tycho Brahe-samling.

Harald Mortensens samling til Tycho Brahes og astronomiens historie

I 1957 modtog Det kongelige Bibliotek efter testamentarisk bestemmelse en samling af litteratur til belysning af Tycho Brahes og astronomiens historie, samlet af kustode ved Det kongelige Bibliotek Harald Mortensen (1878-1957).

Samlingen, der fylder ca. 19 meter, omfatter bøger og en stor samling særtryk om Tycho Brahe og hans tid samt om astronomiens historie. Desuden omfatter den mindre grupper litteratur om nautik, meteorologi og kartografi samt en gruppe litteratur om Rundetårn. Mange af bøgerne i samlingen er forsynet med oplysning om proveniens eller vedlagt breve eller avisudklip. En hel del kalendere indgår i samlingen, deriblandt en islandsk fra Skalholt 1692. Nogle af de ældre kalendere er dog ukomplette.

Fr. Thorkelins Grundtvig-samling

I 1914 modtog Det kongelige Bibliotek som gave oberst Ben.Fr.Jul. Thorkelins (1827-1910) Grundtvig-samling.

Samlingen, der fylder ca. 10 meter, består af N.F.S. Grundtvigs egne skrifter, såvel bøger, pjecer, salmeblade og lejlighedssange som artikler i tidsskrifter og andre publikationer. En del af lejlighedsskrifterne findes i biblioteket kun i eksemplarer i denne samling, der desuden også rummer et antal varianttryk. Endvidere indeholder samlingen en del af de ikke særlig talrige oversættelser af Grundtvigs værker, der forelå på Thorkelins tid, og en del litteratur om Grundtvig. Endelig indeholder samlingen 16 håndskrifter, hvoraf 9 var af Grundtvig selv, bl.a. originalmanuskriptet til "Kirkeklokke! mellem ædle Malme". Disse håndskrifter opbevares i Håndskriftafdelingen.

E. Spang-Hanssens Holberg-samling

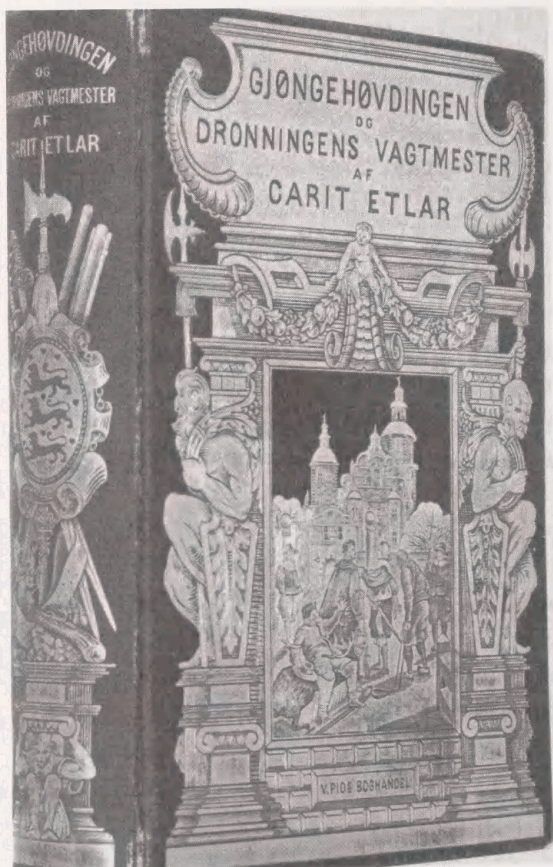
I 1973 erhvervede Det kongelige Bibliotek kontorchef E. Spang-Hanssens (1884-1972) Holberg-samling. Samlingen, der fylder ca. 20 hyldemeter, består af en række Holbergudgaver fra ældre og nyere tid samt litteratur om Holberg, såvel bøger som mange særtryk og udklip, foruden håndskrevet materiale til fortsættelse af en Holberg-bibliografi.

Ove Marcussens Kaj Munk-samling

I 1985 erhvervede Det kongelige Bibliotek major Ove Marcussens Kaj Munk-samling. Samlingen, der fylder ca. 5 hyldemeter, består af en række Kaj Munk-udgaver samt litteratur om Kaj Munk. Den knytter sig til den nedenfor under Udklipsamlingen nævnte samling af udklip om Kaj Munk.

Samlinger som biblioteket selv har oprettet: Bogbindsamlingen

Denne samling er opstået af to samlinger, samlingen af kunstneriske danske bogbind og Carl Dumreichers samling af ældre danske forlagsbind. Da Det kongelige Bibliotek som landets nationalbibliotek og bogmuseum har en særlig forpligtelse til i sine samlinger også at belyse det danske bogbinds hi-

Komponeret forlagsbind til Carit Etlar: Gjøngehøvdingen og Dronningens Vagtmester. 6.udg. Kbh. 1894. På bindets forside i arkitektonisk barok-indramning gengivelse af billede på det xylo-graferede titelblad signeret C.H.F.S. Fra Bogbindsamlingen.

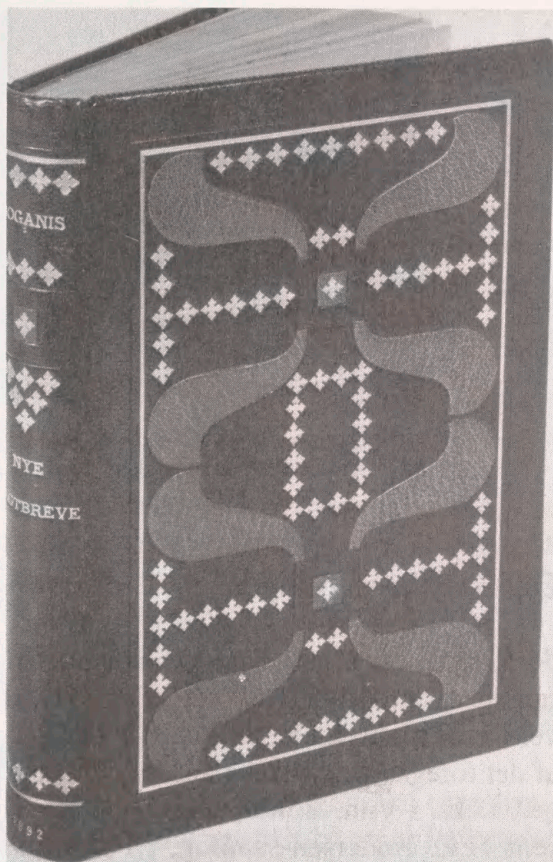
storie, er denne samling i stadig vækst, ofte med støtte fra private donatorer eller legatmidler.

Den håndindbundne del af samlingen - opimod 500 bind - består hovedsagelig af bøger fra slutningen af forrige århundrede og til idag, indbundet af Anker Kyster, Jacob Baden, J.L. Flyge, Oscar Jacobsen, August Sandgren, Henrik Park, Axel Knudsen, Bent Andrée, Knud Erik Larsen, Ole Olsen og mange flere. Bind fra samlingen har gennem tiderne ofte været vist på udstillinger i ind- og udland og gengivet i artikler om dansk bogbinderkunst.

Den forlagsindbundne del af Bogbindsamlingen er opdelt i flere underafdelinger: komponerede bind, forlagshelbind, halvbind, kartonnager samt en mindre samling bogomslag. Langt den største del består af de presseforyldte forlagsbind i shirting, også kaldet 'pragtbind' eller 'komponerede bind', der var på mode i sidste halvdel af 1800-tallet frem til ca. 1920. Grunden til denne del af samlingen blev lagt ved den gave, Carl Dumreicher ca. 1950 skænkede Det kongelige Bibliotek bestående af sådanne bind. Senere er

Bind udført af J.L. Flyge (1849-1913) til Boganis: Nye Jagtbreve. Med Vignetter af Erik Henningsen. Kbh. 1892. Rød Maroquin med binddekoration i brun skindpålægning og forgyldning efter tegning af Th. Bindesbøll. Fra Bogbindsamlingen.

samlingen blevet forøget ved gaver og lejlighedsvis køb, f.eks. fra antikvarboghandler Finn Böckmanns bogsamling. Da R. Paulli i to artikler i *Fund og Forskning* 1960 og 1961 på grundlag af den daværende samling beskrev de forhold, hvorunder de komponerede bind fremkom, opgjorde han Det kongelige Biblioteks samling til ca. 1100 bind, inclusive eksemplarer i andre af Danske Afdelings særsamlinger som Vilh. Bruuns samling, Mario Krohns samling, Holger Laage-Petersens H.C. Andersen-samling og Harald Mortensens Tycho Brahe-samling. Idag er samlingen på omkring 3000 bind, hvortil kommer de bind, der findes i Portmans H.C. Andersen-samling. Den beskrivende katalog, der foreligger, har under de senere års store vækst ikke kunnet ajourføres på grund af manglende ressourcer.

Bemærkelsesværdige bind i Danske Afdelings hovedsamling og andre særsamlinger foreligger ikke særlig registreret, men en del 1700-tals bind er beskrevet i Sofus Larsen and Anker Kysters *Danish Eighteenth Century Bindings*, Kbh. 1930.

*Til Hane og Høne
fra et af deres Bg*

DANSKERE.

Dedikation fra Johs. V. Jensen til hans forældre i 'Danskere'. Kbh. 1896. Fra Dedikationssamlingen.

Dedikationssamlingen

Samlingen, der er på ca. 1100 bind, indeholder hovedsagelig bøger med forfatterdedikationer fra 1800-tallet og 1900-tallet, erhvervet ved køb eller gave. Dedikationseksemplarer kan imidlertid også, som det vil være fremgået af det foregående, findes i andre af Danske Afdelings studie- og særsamlinger, f.eks. i Vilh. Bruuns samling, i Mario Krohns samling, i Laage-Petersens H.C. Andersen-samling, i Portmans H.C. Andersen-samling samt i Danske Afdeling hovedsamling og i Håndskriftafdelingen. Eksempelvis findes H.C. Andersen-dedikationer, udover i Dedikationssamlingen, i Danske Afdelings hovedsamling, Mario Krohns samling og i begge H.C. Andersen-samlingerne, Kierkegaard-dedikationer udover i Dedikationssamlingen i Danske Afdelings hovedsamling og i Håndskriftafdelingen.

Samling af beslaglagt pornografisk litteratur

I 1971 fik Det kongelige Bibliotek overdraget en mindre samling pornografisk litteratur - ca. 4 hyldemeter -, som var blevet beslaglagt af politiet i tiden forud for loven om ophævelsen af forbudet mod udbredelsen af utugtige billeder i 1969. Samlingen består af blade og småbøger, nogle med indklæbte billeder.

Udklipsamlingen

Udklipsamlingen, der fylder ca. 140 hyldemeter, består af en række samlinger af avisudklip m.m., fortrinsvis om litteratur-, personal- og lokalhistorie samt historiske emner, tilgået afdelingen fra forskellige samlere. Som særlig omfattende kan nævnes Major Ove Marcussens Kaj Munk-samling, der indeholder avisudklip om Kaj Munk og hans virksomhed og værker, og samlingen En Borger i Danmark, der i avisudklip m.m. viser forholdene under besættelsen. Udklipsamlingen forøges lejlighedsvis.

Grammofonpladesamlingen

Som supplement til tryksagerne har Danske Afdeling en mindre samling literære, sproglige og dokumentariske grammofonplader og bånd. Samlingen forøges lejlighedsvis. Fra 1988 katalogiseres ny erhvervelser i Rex. Da et aflytningsrum endnu ikke er indrettet, kan samlingen p.t. ikke benyttes.

*****

Udover de i det foregående nævnte studie- og særsamlinger med egne kataloger er der i Danske Afdeling indgået 2 samlinger, hvis bøger er indlemmet på deres systematiske plads i afdelingens hovedsamling. Det drejer sig om assurandør Kay Høegs værdifulde samling på henimod 300 bind af dansk litteratur indtil år 1600 og antikvarboghandler Otto Linds Herman Bang-samling.

Det har været hensigten med denne artikel af henlede opmærksomheden på en række værdifulde supplerende samlinger, som Nationalbiblioteket råder over, ofte takket være storsindede privatsamlere eller gavmilde fonde. Indholdet af samlingerne kan benyttes på Det kongelige Biblioteks læsesal, og bibliotekspersonalet står naturligvis til rådighed med hjælp og vejledning. En trykt oversigt med oplysning om litteratur og hjælpemidler foreligger i: Danske Afdeling. Studie- og Særsamlinger. Publikumsorienteringer 20, København 1990.

